

การศึกษารหัสพุทธธรรมจากอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจ
ในคัมภีร์หัวใจ108
A Study of Code of Buddhism from Unnamed Acronym

ธีรโชติ เกิดแก้ว

Teerachoot Kerdkaew

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Faculty of Liberal Arts Huachiew chalermprakiet University

Corresponding author E-mail: tongin2000@gmail.com

Received: December 23, 2021; **Revised:** December 30, 2021; **Accepted:** December 31, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งที่มาและวิธีการย่ออักษรแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 และศึกษารหัสพุทธธรรมและการนำอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ไปใช้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และนำเสนอเป็นรายงานการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า อักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ส่วนใหญ่มาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก รวมถึงบทสวดมนต์ต่าง ๆ แต่มีอักษรย่อบางส่วนที่มาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และเวทมนตร์คาถาทางไสยศาสตร์ วิธีการย่ออักษรตามคัมภีร์วัชรสารัตถสังคหะพบ 3 รูปแบบ คือ การย่ออักษรตัวแรกของศัพท์ การย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์ การย่ออักษรที่ใช้วิธีทั้งสองข้อข้างต้นร่วมกัน รหัสพุทธธรรมที่พบ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย พระธรรม พุทธสาวกบางรูป พระเถระหลังพุทธกาล ชื่อคัมภีร์

พิธีกรรม ศาสนวัตถุ เหตุการณ์สำคัญในพระพุทธศาสนา นิทานธรรม ส่วนวิธีการนำอักษรไปใช้ พบ 2 ลักษณะ คือ การไปใช้ตามคติทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนำมาใช้สื่อแหล่งที่มา ชื่อ และความหมายของหัวใจ เรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้น ใช้เป็นคำภาวนา ผูกจิตให้เป็นสมาธิ และอุบายเตือนสติให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี และการนำไปใช้ตามคติความเชื่อทางไสยศาสตร์ทั้งทางที่ดี เช่น ป้องกันภัย และทางที่ไม่ดี เช่น นำไปใช้ทำร้ายคนอื่นให้บาดเจ็บ

คำสำคัญ : รหัสพุทธธรรม อักษรย่อ คัมภีร์หัวใจ 108 ความเชื่อ

Abstract

This research aimed to study the source material methods of anonymous acronym the code of Buddhism and the unnamed acronym in 108 core scriptures to use. This qualitative research collected data from documents and they were analyzed and presented as descriptive research reports.

The research found that the most unnamed acronyms in 108 core scriptures were scriptures including chants from the prayer book. However, some core scriptures were derived from the belief in Brahmanism, superstition. The unnamed acronyms were abbreviated by using the acronym theory as in the Wachirasārattha sangkhaha scripture which consisted of 3 forms: 1) the abbreviation of the initial letter of a word, 2) the abbreviation of the final letter of a word, 3) the abbreviation of both the initial and final letter. The code of Buddhism from the unnamed acronym in 108 core scriptures was Buddha Rattana Tri or Triple Gem as well as Buddhist scriptures, Dhamma, Buddhist disciples, religious objects, rituals and milestones in Buddhism, novels to reflect important purpose of abbreviation and using acronym as Buddhism materials, method for memorizing various matters in Buddhism and memorizing the principles of Buddhism, for mental exercise to meditate by using the letters in prayer, and for the leader reminder to leave baseness, observe the precepts, self-sacrifice, and mental development. Meanwhile, it was found that abbreviations were used in magical beliefs in both good ways, such as protection from dangers and bad ways, such as being used to harm other people to misfortune, etc.

Keywords: Code of Buddhism, Acronym, 108 Core Scripture, Belief

บทนำ

อักษรย่อหรือรสรพจน์ คือ อักษรบางตัวที่ย่อมาจากคำใดคำหนึ่งเพื่อนำมาใช้แทนคำเต็มที มักจะเป็นคำยาว อักษรย่อส่วนใหญ่จะเป็นอักษรตัวแรกของศัพท์ เช่น ร. (รัชกาล) แต่อักษรย่อ บางตัวก็มาจากอักษรท้ายพยางค์ของศัพท์ เช่น นร. (นักเรียน) อักษรย่อส่วนใหญ่จะเป็น พยัญชนะและไม่นิยมนำสระ วรรณยุกต์ และตัวสะกดติดมาด้วย อักษรย่อมีตั้งแต่ 2 ตัว ขึ้นไป นิยมใส่จุดไว้ที่อักษรย่อตัวสุดท้าย เช่น กทม. (กรุงเทพมหานคร) แต่อักษรย่อบางคำก็ใส่จุดทุก ตัวอักษรตามที่เคยใช้กันมาก่อนและเป็นที่ยอมรับกันแล้ว เช่น พ.ศ. (พุทธศักราช) ส่วนอักษรย่อ ในภาษาต่างประเทศพบว่า วิธีการย่อและหลักการใช้ทั่วไปก็คล้าย ๆ กับอักษรย่อในภาษาไทย แต่ไม่นิยมใส่จุดหลังอักษรย่อ เช่น อักษรย่อในภาษาอังกฤษ เช่น PC (personal computer คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล) และอักษรย่อในภาษาบาลี เช่น ทุ ส นิ ม (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค)

อักษรย่อเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่สะท้อนถึงพัฒนาการของภาษาที่มีปรากฏอยู่ในทุก สังคมและมีมานานแล้ว เห็นได้จากอักษรย่อที่เรียกว่า หัวใจเปรต ได้แก่ **ทุ ส น โส** ที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 26 ข้อ 802-805 หน้า 255, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยอักษรย่อทั้ง 4 ตัวนี้เป็นคำพูดของเปรตที่ พระเจ้าพิมพิสารได้ฟังแล้วนำมาทูลถามพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสข้อความเต็มของ อักษรทั้ง 4 ตัวนี้ใน 4 บาทคาถา และพระพุทธโฆสาจารย์ (2523) ได้นำคาถาดังกล่าวมาแต่ง เนื้อเรื่องขยายให้เห็นถึงบุญกรรมที่บุตรของเศรษฐีทั้ง 4 คนผู้ตกอยู่ในความประมาท ทำแต่ กรรมชั่ว ส่งผลให้พวกเขาต้องไปตกนรกและเป็นเปรต เสวยผลของกรรมชั่ว ได้รับความทุกข์ ทรมานอย่างแสนสาหัสเป็นเวลานาน

ถ้าพิจารณาจากอักษรย่อในพระไตรปิฎกจะได้ข้อสรุปว่า อักษรย่อมีมานานแล้วไม่ต่ำกว่า 2,564 ปี และคงจะเป็นต้นแบบของการย่ออักษรที่พบในปัจจุบัน เห็นได้จากคำย่อตามหลักฐาน ทางโบราณวัตถุ เช่น จารึกคาถา เย ธัมมา... อักษรปัลลวะที่พระปุษยภาคของพระพุทธรูปศิลา ปางเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ที่วัดเพลง ตำบลหลุมดิน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สร้างขึ้น

ในพุทธศตวรรษที่ 12 ปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ที่พระอุโบสถวัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549)

หลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มีการใช้คำย่อในสังคมไทยมานานแล้ว นอกจากนี้ยังมีหลักฐาน อื่น ๆ อีก เช่น จารึกแผ่นทองคำ อักษรขอมสมัยสุโขทัย ภาษาบาลี อายุประมาณ พุทธศตวรรษที่ 20 เป็นอักษรย่อในคาถาหัวใจพระสูตรว่า ที (ม) ส อ (จุ) หัวใจธาตุกรณียว่า จ (ภ) ก ส หัวใจไตรสรณคมน์ว่า พุท ธ ส ม หัวใจเมตตสูตร อุทธ อโธ และหัวใจพระไตรปิฎกว่า ม อ อุ (กรมศิลปากร, 2529) และคัมภีร์ที่เป็นเครื่องมือวิเคราะห์อักษรย่อในงานวิจัยเรื่องนี้ คือ คัมภีร์วชิรสารตถสังคหะ แต่งโดยพระสิริรัตน-ปัญญา มหาเถระ พระภิกษุชาวเชียงราย ปี พ.ศ. 2078 ซึ่งผู้แต่งก็ได้ระบุว่า องค์ความรู้ต่าง ๆ ในคัมภีร์นี้ท่านได้นำมาจากคัมภีร์ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า การย่ออักษรเป็นสิ่งที่มีมาก่อนหน้านี้แล้ว และถ้าหากพิจารณาจากระยะเวลาการแต่ง คัมภีร์นี้จนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาถึง 486 ปีแล้ว

จากหลักฐานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อักษรย่อในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานำมาใช้สื่อ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปนานเข้า ประกอบกับการผสมผสานกับความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่หลักการในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อทางไสยศาสตร์ได้ส่งผลให้อักษรย่อกลายเป็นการหลอกลวงหรือเป็นความศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ ตามคติทางไสยศาสตร์ไป

เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาที่มีการนำไปใช้ในหลายด้าน หนึ่งในเวทมนตร์เหล่านั้นที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาก็คือ อักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ที่นำไปใช้เป็นคาถาเสกหรืออักขระลงในวัตถุมงคล เครื่องรางของขลังต่าง ๆ เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์ พระเครื่อง รวมถึงการสักยันต์ที่มีการเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า เวทมนตร์คาถาหรืออักขระที่ใช้ลงยันต์หรือวัตถุมงคลต่าง ๆ เป็นเรื่องไสยศาสตร์ที่อานุภาพศักดิ์สิทธิ์หลายด้าน เช่น คงกระพัน เมตตามหานิยม สามารถป้องกันอันตราย ภูต ผี

ปีศาจ รวมถึงบันดาลให้ผู้ที่ศรัทธาประสบกับสิ่งที่ปรารถนาได้ เพราะการสื่อสาร การเรียนรู้ และการถ่ายทอดอักษรย่อในหัวใจ 108 ที่พบในปัจจุบันมีลักษณะเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ถ่ายทอดไม่มีความรู้ ความเข้าใจในอักษรย่อเหล่านั้นดีพอ และสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้อักษรย่อในหัวใจ 108 ยังคงเป็นความลับก็คือ การไม่บอกความหมายหรือคำแปลให้แก่ผู้สืบทอด เนื่องจากเห็นว่า หากทราบความหมายจะทำให้อักษรย่อไม่เกิดความขลัง (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2560) ประกอบกับคนปัจจุบันไม่สนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา และวิจัยเพื่อไขความลับเรื่องนี้ให้กระจ่างชัด จึงทำให้สาระสำคัญของอักษรย่อในหัวใจต่าง ๆ ไม่ถูกเปิดเผยเพื่อเป็นแนวทาง ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของพุทธธรรมหรือเรื่องที่เกี่ยวข้อง เห็นได้จากผลการวิจัยอักษรย่อใน คัมภีร์ 108 แบบระบุชื่อหัวใจในฐานะสื่อการสอนพระพุทธศาสนาของธีรโชติ เกิดแก้ว (2560) ยืนยันได้ว่า คัมภีร์หัวใจ 108 ไม่ใช่เรื่องความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะของไสยศาสตร์ ทั้งหมด อักษรย่อแบบระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ส่วนใหญ่เป็นอุบายที่โบราณจารย์นำมาใช้ท่องจำหลักคำสอน ภาวนาให้จิตเป็นสมาธิ และใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอดหลักพุทธธรรม และเรื่องอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของโบราณจารย์ไทยที่ควรศึกษาให้เข้าใจและอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไป

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอผลการศึกษาเพื่อถอดรหัสพุทธธรรมจากอักษรย่อแบบไม่ระบุหัวใจในหัวใจ 108 จากเอกสารโบราณ ทะเบียนเลขที่ 490 พระยาภิกขุบาลบัญชา ได้มอบเอกสารคัมภีร์นี้ให้แก่สำนักหอสมุดแห่งชาติใน พ.ศ. 2479 ซึ่งมีความยากในการสืบค้นที่มาและสาระสำคัญ การศึกษาทำได้ด้วยวิธีการศึกษา ค้นคว้าจากคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์คาถาโบราณที่สำคัญของไทย เช่น คัมภีร์ปถมัง รวมถึงตำราที่ว่าด้วยเวทมนตร์คาถาโบราณ เพื่อหาแหล่งที่มาของอักษรย่อ ชื่อและความหมาย วิธีการย่ออักษร สาระสำคัญที่ถูกซ่อนไว้ และการนำอักษรย่อไปใช้ว่าตรงตามพุทธธรรมหรือไม่ อันเป็นการศึกษาภูมิปัญญาของโบราณจารย์ไทยที่ได้นำพุทธธรรมหรือเรื่องราวในพระพุทธ ศาสนามาผนวกเข้าในคัมภีร์หัวใจ 108 โดยใช้คัมภีร์วัชรสารัตถสังคหะเป็นคู่มือในการวิเคราะห์เพื่อไขรหัสพุทธธรรม หมายถึง เรื่องที่

เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจากอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ที่ยังคงเป็นความลับและยังไม่มีใครเปิดเผย ทำให้เกิดความกระจางชัด กลับมาเป็นการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้ตรงตามหลักพุทธธรรมนั้น ๆ ตามเป้าหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา และนำมาเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งที่มาและวิธีการย่ออักษรแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108
2. เพื่อศึกษารหัสพุทธธรรมและการนำอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ไปใช้

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยสรุปดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร

วิธีการวิจัยเชิงเอกสารนี้ เบื้องต้นผู้วิจัยได้ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะวิจัยเพื่อนำข้อมูลมากำหนดแนวทางในการศึกษาโดยมีลำดับของการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการย่ออักษรทั่วไปเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบและวิธีการย่ออักษรที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน และเพื่อนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีการย่ออักษรในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการย่ออักษรจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ คัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะที่แต่งโดยพระสิริรัตนปัญญา มหาเถระ พระภิกษุชาวเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2078

เพื่อนำวิธีการย่ออักษรจากคัมภีร์ดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการย่ออักษรแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108

1.3 สืบค้นแหล่งที่มาของอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณ ทะเบียนเลขที่ 490 ระบุชื่อว่า หัวใจ 108 เป็นต้น จัดอยู่ในหมวดไสยศาสตร์ พิมพ์ในกระตาดฝรั่ง อักษรไทย ภาษาบาลี พระยาภิกษุญาณได้มอบเอกสารคัมภีร์นี้ให้แก่สำนักหอสมุดแห่งชาติใน พ.ศ. 2479 จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสส ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์หัวใจ 108 คัมภีร์หรือตำรายันต์ และเวทมนตร์คาถารวมถึงเอกสาร งานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

1.4 นำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปถึงศัพท์ที่มาของอักษรย่อ ชื่อและความหมายของหัวใจ วิธีการย่ออักษร รหัสพุทธธรรมที่เป็นสาระสำคัญของหัวใจ และการนำอักษรย่อในแต่ละหัวใจไปใช้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ข้อแล้วนำเสนอเป็นรายงานการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analysis description)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษารหัสพุทธธรรมจากอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 สรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแหล่งที่มาและวิธีการย่ออักษรแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 สรุปได้ตามประเด็นของการศึกษา 4 ประการ ดังนี้

1. ชื่อและความหมายของหัวใจ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ชื่อและความหมายของหัวใจจากอักษรย่อและแหล่งที่มาตามหลักฐานที่ปรากฏได้พบประเด็นสำคัญของเรื่องนี้ 2 ประการ คือ

1.1 ลักษณะของชื่อหัวใจ

ชื่อหัวใจของอักษรย่อแบบไม่ระบุหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษาพบใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1.1 หัวใจบางส่วนพบชื่อหัวใจเพียงชื่อเดียว เช่น จิ (จิ) ปี เส คิ หัวใจปฏิสังขาย ชื่อหัวใจในลักษณะนี้ง่ายต่อการอธิบายความหมายโดยใช้ข้อมูลจากแหล่งที่มาของอักษรย่อประกอบในการอธิบาย

1.1.2 หัวใจบางส่วนพบชื่อหัวใจหลายชื่อ มีแหล่งที่มาเหมือนกัน เช่น พุ ส ม นิ ที่บางคัมภีร์เรียกว่า หัวใจปถมังหรือปฐมัง หัวใจธรรมจักร และหัวใจอริยสัจสี่ แสดงถึงทัศนะของอาจารย์แต่ละท่านต่างกันตามจุดมุ่งหมายที่ตนต้องการสื่อ จากตัวอย่าง คำว่า ปถมังหรือปฐมัง สื่อถึงปฐมเทศนา คำว่า ธรรมจักร สื่อถึงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และอริยสัจสี่ สื่อถึงหลักคำสอนสำคัญในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

1.1.3 หัวใจบางส่วนพบชื่อหลายชื่อและมีแหล่งที่มาต่างกัน สะท้อนถึงทัศนะที่แตกต่างกันของอาจารย์แต่ละท่าน เช่น กร ม ถ ที่เรียกว่า หัวใจพระมหากัสสปะ หัวใจสี่เกลอ และหัวใจกรณีย์ ซึ่งชื่อหัวใจทั้ง 3 ชื่อนี้มีแหล่งที่มาต่างกัน การวินิจฉัยว่า ชื่อหัวใจใดถูกต้องจะต้องตรวจสอบกับแหล่งที่มาของอักษรย่อ จากตัวอย่างพบว่า กร ม ถ มาจากบาทคาถาเริ่มต้นของกรณียเมตตสูตรหรือเมตตสูตรในพระไตรปิฎก จึงสรุปได้ว่า หัวใจของอักษร 4 ตัวนี้คือ หัวใจกรณีย์ และสามารถอธิบายความหมายโดยใช้ข้อมูลจากแหล่งที่มาประกอบในการอธิบาย

1.2 การสื่อความหมายของชื่อหัวใจ พบใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1.2.1 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พบว่า ชื่อหัวใจส่วนใหญ่จะสื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระรัตนตรัย พระพุทธเจ้าและพุทธคุณ พระอริยบุคคล พุทธสาวกบางรูป ชื่อพระเถระสมัยหลังพุทธกาล หลักธรรม พระวินัย คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เหตุการณ์สำคัญในพระพุทธศาสนา นิทานธรรม คำบูชา ศาสนพิธี บทสวดมนต์ ศาสนวัตถุ อักษรภาษาบาลี ชื่อเทวดา เปเรต สัตว์ที่เป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ และธรรมเนียมการแต่งคัมภีร์

1.2.2 เรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาพบว่า ชื่อหัวใจบางส่วนสื่อถึงเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เวทมนตร์คาถา คัมภีร์ไสยศาสตร์ และวัตถุที่มีค่า แสดงถึงการนำความเชื่อที่ไม่ใช่หลักการในพระพุทธศาสนามาผสมผสาน

1.2.3 เรื่องที่ไม่ตรงกับชื่อหัวใจและแหล่งที่มาพบว่า ชื่อบางหัวใจสื่อถึงเรื่องนอกพระพุทธศาสนา แต่เมื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาแล้วพบว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ส ตี ณี กัม หัวใจคาถาลดความอ้วน คำว่าคาถาในที่นี้หมายถึงเวทมนตร์ที่มุ่งให้เกิดอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดสิ่งน่าอัศจรรย์ แต่เมื่อพิจารณาจากอักษรย่อและแหล่งที่มาแล้วพบว่าเป็นวิธีการปฏิบัติต่อการบริโภคอาหาร คือ การบริโภคอาหารอย่างมีสติ รู้จักประมาณในการบริโภค ซึ่งข้อปฏิบัติดังกล่าวมีผลต่อการลดความอ้วน และยังทำให้แก่ช้า มีอายุยืนยืนที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้เป็นแนวทางสำหรับการเสวยพระกระยาหารแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 15 ข้อ 124 หน้า 98, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. แหล่งที่มาของอักษรย่อ

ผลการศึกษาแหล่งที่มาของอักษรย่อแบบไม่ระบุหัวใจในคัมภีร์ 108 จากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษาพบใน 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 แหล่งที่มาในพระพุทธศาสนาพบว่า ส่วนใหญ่มาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค คัมภีร์สัททาวิเสส เช่น กัจจายนสูตร พระปริตร คัมภีร์ อิตติปิ โสรัตนมาลา คัมภีร์รัตนมาลา บทสวดมนต์ต่าง ๆ เช่น บทสวดเมื่อดับเทียนชัย เป็นต้น

2.2 แหล่งที่มานอกพระพุทธศาสนาที่พบ ได้แก่ คัมภีร์อิระเจ คัมภีร์หัวใจ 108 และเวทมนตร์คาถาทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นการผสมคำในภาษาบาลี ภาษาไทย และคำบางคำที่มาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น โอม เป็นต้น

3. วิธีการย่ออักษร

ผลการศึกษาวิธีการย่ออักษรแบบไม่ระบุหัวใจในคัมภีร์ 108 จากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษาพบวิธีการย่ออักษรและหลักการย่ออักษรดังต่อไปนี้ ดังนี้

3.1 วิธีการย่ออักษรตามทฤษฎีการย่ออักษรในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะพบ 3 วิธี ดังนี้

3.1.1 อาทิสั่งเกต การย่ออักษรตัวแรกของศัพท์ เช่น เม อ ม อุ หัวใจศีล 227 หรือหัวใจพระปาฏิโมกข์ที่ย่อมาจาก เมณฺณธมฺม อทินนํ มนุสฺสวિકุคฺคํ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺม ตามลำดับอักษรย่อ

3.1.2 อันตสังเกต การย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์ ไม่พบหัวใจใดที่ใช้วิธีการย่อแบบนี้ทั้ง 4 อักษร พบแต่ที่ใช้วิธีการย่อ 2 วิธีผสมกัน เช่น น ก สี มา หัวใจสีมาที่ย่อมาจาก สง เขน, เอก..., สีมา, สีมา ตามลำดับอักษรย่อ จากตัวอย่าง น ก มา อักษร ใช้วิธีการย่ออักษรแบบอันตสังเกต เพราะย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์ ส่วน สี อักษร ใช้วิธีการย่ออักษรแบบอันตสังเกต เพราะย่ออักษรตัวแรกของศัพท์

3.1.3 อาทยันตสังเกต การย่ออักษรที่ใช้วิธีการย่ออักษร 2 วิธีในหัวใจเดียวกัน ได้แก่ อาทิสั่งเกต การย่ออักษรตัวแรกของศัพท์ และอันตสังเกต การย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์ เช่น จ อ ป ต ในหัวใจพระกรณียที่ย่อมาจาก อภิธมจ, อนติมานิ, อปป (อปปกิจโจ), สนต (สนต+อินทริโย=สนตินทริโย) ตามลำดับอักษรย่อ จากตัวอย่าง จ ป ต อักษร ใช้วิธีการย่อแบบอันตสังเกต เพราะย่ออักษรสุดท้ายของศัพท์ ส่วน อ อักษร ใช้วิธีการย่อแบบอาทิสั่งเกต เพราะเป็นการย่ออักษรตัวแรกของศัพท์

จากรูปแบบการย่ออักษรทั้ง 3 วิธีดังกล่าวพบว่า วิธีที่โบราณจารย์นำมาใช้อย่ออักษรแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 มากที่สุด คือ อาทิสั่งเกต แต่ถ้าพูดถึงรูปแบบการย่อที่พบมากที่สุดจะเป็นการย่ออักษรแบบอาทยันตสังเกต ที่ใช้วิธีการย่ออักษรทั้งอาทิสั่งเกตและอันตสังเกตผสมกัน

3.2 วิธีการย่ออักษรที่ไม่ตรงตามทฤษฎีการย่ออักษรในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะพบ 8 ลักษณะ ดังนี้

3.2.1 การย่ออักษรทุกตัวของศัพท์ การย่ออักษรในลักษณะนี้เป็นการย่อแบบอิสระโดยไม่ใช้กฎเกณฑ์ในการย่ออักษรแบบใดในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะ ส่วนใหญ่พบในหัวใจที่มาจากคัมภีร์อิตติปิ โสรัตนมาลา ที่ผู้แต่งนำอักษรทุกตัวของบทสรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณทุกอักษร และสังฆคุณบางส่วนมาใช้เป็นอักษรย่อ เช่น ติ วา ภ ค หัวใจอิตติปิ โส ถอยหลัง ที่นำอักษรทั้ง 4 ตัวนี้มาจากคำว่า ภควาติ

3.2.2 คำย่อ เป็นการนำอักษรบางส่วนของศัพท์มาใช้เป็นอักษรในหัวใจ เช่น **ส ขิ ส ปี** หัวใจพระสิขีพุทธเจ้า ที่ท่านถอดมาจากคำว่า **สิขิสลปี**

3.2.3 คำศัพท์ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการย่อข้อความของเนื่อบนดหรือคาถาที่ยาวมาใช้เป็นอักษรของหัวใจ เช่น **สีมา** ในหัวใจสีมา **กีนโมลิ** ในหัวใจบรรพชา เป็นต้น

3.2.4 การนำอักษรบางส่วนจากหัวใจที่มีหลายอักษร มาใช้เป็นหัวใจใหม่หรือหัวใจเดิม เช่น **อุ ก ส น** หัวใจพุทธชัยมงคล ที่ท่านนำมาจากอักษรย่อในหัวใจพาหุงว่า พา มา นา **อุ ก ส น** ทุ

3.2.5 การนำอักษรบางตัวของหัวใจหนึ่งมาผสมกับอักษรย่อบางตัวในอีกหัวใจหนึ่ง เพื่อใช้เป็นอักษรย่อในหัวใจใหม่ เช่น **น พ ธ ส** หัวใจยอดพระคาถาหัวใจ 108 โดย **น** ท่านนำมาจาก **น** โม พุท ธา ย หัวใจพระเจ้า 5 พระองค์, **พ ธ** ท่านนำมาจาก **น ม พ ธ** หัวใจธาตุ 4 และ **ส** ท่านนำมาจาก **จ ภ ก ส** หัวใจธาตุพระกรณีย

3.2.6 การนำอักษรในภาษาบาลีทั้งพยัญชนะและสระมาใช้เป็นอักษรในหัวใจ เช่น **ก จ ต ป** หัวใจพยัญชนะวรรค ที่ท่านนำอักษรตัวแรกของพยัญชนะวรรค 4 วรรค ได้แก่ **ก ข ค ฆ ง, ฉ ฐ ฑ ฒ, ต ฎ ท ธ น, ป ฝ พ ภ** มาใช้เป็นอักษรของหัวใจ โดยไม่ได้นำ **ฎ** ในพยัญชนะใน **ฎ** วรรค ได้แก่ **ฎ ฐ ฑ ฒ** มาเพราะเกินจำนวน 4 อักษร

3.2.7 อักษรย่อผสมอักษรในภาษาบาลี เช่น **น ม ก ข** หัวใจปฐมอักษระ โดย **น** ม อักษร ท่านถอดมาจากคำว่า **นโม** ส่วน **ก ข** อักษร เป็นพยัญชนะภาษาบาลี **ก** วรรค ได้แก่ **ก ข ค ฆ ง, ล อ อี อุ** หัวใจรัสสระ ที่ท่านนำสระเสียงสั้นในภาษาบาลี 3 ตัว คือ **อ อี อุ** มาใช้เป็นอักษรของหัวใจ โดยมี **ล** อักษรเป็นอักษรที่บอกสถานะของสระทั้ง 3 ตัวว่าเป็นรัสสระ สระเสียงสั้น (ลหุมตดา)

3.2.8 การย่ออักษรท่ามกลางศัพท์ เป็นการถอดอักษรท่ามกลางศัพท์มาใช้เป็นอักษรย่อพบในหลายหัวใจ เช่น **ทิ** อักษรที่ย่อจาก **จนทิมา** ในหัวใจพุทธมงคล

3.3 หลักการย่อ

นอกจากรูปแบบและวิธีการย่อที่กล่าวข้างต้นแล้วยังพบหลักการย่อทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างจากหลักการย่อในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะและหลักการย่อทั่วไปในภาษาไทยดังต่อไปนี้

3.3.1 ย่อเฉพาะอักษรที่เป็นพยัญชนะเท่านั้น ไม่นำสระ นิคคหิต หรือตัวสะกดติดมาด้วย เช่น **น ม พ ธ** หัวใจธาตุ 4 ที่ย่อมาจากคำว่า **นโม พุทธธา**,

3.3.2 ย่อโดยนำสระ นิคคหิต และตัวสะกดมาด้วย หลักการย่อข้อนี้พบเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างการย่อที่นำสระติดมา เช่น **ปา สุ อุ ขา** หัวใจศีลสิบที่ย่อมาจาก **ปาณาติปาตา...**

สุราเมรยมชชปมาทฏฐขานา... อุจจาสนมมหาสนา... ขาตรูปรชตปฏิกคหนา... ย่อโดยนำ
นิคคหิตและตัวสะกดด้วย เช่น พุท ฐ ส มิ ที่ย่อมาจาก พุทธ ฐมมฺ สงฆํ ... คจฺฉามิ.

3.3.3 การย่ออักษรจากคำศัพท์สมาส การย่ออักษรขึ้นนี้พบ 7 ลักษณะ คือ

1) ย่อเฉพาะอักษรตัวแรกของศัพท์หน้าตามวิธีการย่อแบบอาทิสงเกต
เช่น อ อักษร ในหัวใจสังคหวัตถุสี่ ที่ย่อมาจากคำว่า อุตถจริยา (อุตถ+จริยา)

2) ย่อเฉพาะอักษรตัวแรกของศัพท์หลังตามวิธีการย่อแบบอาทิสงเกต
เช่น ป อักษร ในหัวใจปลายศีล ที่ย่อมาจากคำว่า สิกขาปทานิ (สิกขา+ปทานิ)

3) ย่อเฉพาะอักษรตัวสุดท้ายของศัพท์หน้าตามวิธีการย่อแบบอันตสงเกต
เช่น ก อักษร ในหัวใจอิตติปิโส ที่ย่อมาจากคำว่า โลกวิฑู (โลก+วิฑู)

4) ย่อเฉพาะอักษรตัวสุดท้ายของศัพท์หลังตามวิธีการย่อแบบอันตสงเกต
เช่น ส อักษร ในหัวใจเนมะ ที่ย่อมาจากคำว่า รตนตตยสสุ (รตน+ตตยสสุ)

5) ย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์หน้าและศัพท์หลังตามวิธีการย่อแบบอันต
สงเกต เช่น ส โส อักษร ในหัวใจมหาปริณิพพานสูตร ที่ย่อมาจากคำว่า อสสาสฺสปสสาโส (อส
สาส+ปสสาโส)

6) ย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์แรกและอักษรตัวแรกของศัพท์หลังตาม
วิธีการย่อแบบอาทยันตสงเกต เช่น ก วิ อักษรในหัวใจอิตติปิโสแปลงรูป ที่ย่อมาจากคำว่า
โลกวิฑู

7) ย่ออักษรตัวแรกของศัพท์หน้าและย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์หลัง
ตามวิธีการย่ออักษรแบบอาทยันตสงเกต เช่น อ โส อักษร ในหัวใจมหาปริณิพพานสูตรที่ย่อมา
จากคำว่า อสสาส- ปสสาโส (อสสาส+ปสสาโส)

4. วิธีการใช้อักษรย่อ

วิธีการใช้อักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษา
จำแนกได้ 2 ประการ ดังนี้

4.1 วิธีการใช้อักษรที่ตรงตามวิธีการใช้อักษรในคัมภีร์วัชรสารัตถสังคหะพบ 3
รูปแบบ ดังนี้

4.1.1 อนุโลมอักษร คือการเรียงอักษรตามลำดับของศัพท์ เช่น จิ ปิ เส คิ หัวใจ
ปฏิสังขาย ที่ย่อมาจากปัจจัยสันนิสิตตศีล 4 ประการ ได้แก่ จิวั ร ปิณฑปาตฺ เสนาสน
คิลาณปจฺยเภสชฺชปริกฺขาริ ซึ่งพบโดยส่วนใหญ่ของอักษรย่อแบบไม่ระบุหัวใจในคัมภีร์หัวใจ
108 ที่ศึกษา

4.1.2 ปฏิโลมอักษร คือ การเรียงอักษรทวนหรือย้อนกลับ เวลาอ่านต้องอ่านอักษรตัวสุดท้ายย้อนกลับมาทางซ้ายมือ เช่น หัวใจโสฬสมงคล **นิ อุ ตี ตี** ถ้าเรียงตามลำดับจากคำศัพท์ที่มาจะเป็น **ตี ตี อุ นิ** เนื่องจากท่านย่อมาจากคำว่า **ติสรณ ติลกขณ อูปกษาสมภว นิพพาน** ตามลำดับอักษรย่อ

4.1.3 สิ้นต้นลักษณะ คือ การซ้อนอักษร เป็นการนำอักษรย่อในหัวใจเดียวกันมาสลับที่กันไปมา เช่น **จิ เจ รุ นิ** หัวใจปรมัตถ์ ท่านนำมาใช้ตามสูตรของการย้ายอักษรเป็น 4 ชุดอักษร เพื่อนำไปใช้ภาวนาเป็นคาบ (จบ) ว่า จิ เจ รุ นิ, เจ รุ นิ จิ, รุ นิ จิ เจ, นิ จิ เจ รุ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ยืมใช้ในคัมภีร์หัวใจ 108 และคัมภีร์ที่เกี่ยวกับเวทมนตร์คาถาทั่วไป

4.2 วิธีการใช้อักษรที่ไม่ตรงตามวิธีการใช้อักษรในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะพบ 4 วิธีดังนี้

4.2.1 การทำอักษรเพิ่ม เรียกหลักการนี้ว่า เทวภาวะ หมายถึง การทำอักษรย่อตัวเดียวกันเพิ่มขึ้นมาอีก 1 ตัว เช่น **ม ส ส น** เป็นอักษรผสมของหัวใจธาตุ 4 คือ **น ม พ ท** กับหัวใจธาตุกรณี คือ **จ ภ ก ส** โดยนำมาเรียงสลับอักษรใหม่เป็น **ม ส น** หลังจากนั้นจึงทำอักษรเพิ่มขึ้นมาอีก 1 ตัว คือ **ส** อักษร ได้อักษรของหัวใจว่า **ม ส ส น**

4.2.2 การนำอักษรต่างหัวใจมาผสมกันแล้วใช้เป็นหัวใจใหม่ เช่น **น ม พ ท** หัวใจธาตุ 4 นำมาผสมกับ **จ ภ ก ส** หัวใจธาตุกรณี ได้อักษรหัวใจว่า **ม ส จ ก** โดยการถอด **ม** อักษร มาจาก **น ม พ ท** และถอด **ส จ ก** มาจาก **จ ภ ก ส** เป็นต้น แต่เป็นนำมาเรียงใหม่ไม่ตามลำดับอักษรเดิม

4.2.3 การนำอักษรย่อในหัวใจบางส่วนไปใช้ ไม่ได้นำไปใช้ทั้งหมด เช่น **เส ส ว** หัวใจเสฐฐานที่นำอักษรย่อบางส่วนมาใช้จากอักษรเต็มของหัวใจว่า **เส พุ ส ว เส ต อ เส**

4.2.4 การใช้อักษรผสม พบใน 2 ลักษณะ คือ (1) อักษรย่อผสมกับคำย่อ เช่น **ภ ค ว อ** หัวใจพระพุทธเจ้า โดย **ภ ค ว** อักษรท่านถอดมาจากคำว่า **ภคฺวา** ส่วน **อ** อักษรท่านย่อมาจากคำว่า **อรห** (2) อักษรย่อกับอักษรภาษาบาลี เช่น **ล อ อิ อุ** หัวใจสระรัสสะโดย **ล** อักษรท่านย่อมาจากคำว่า **ลหุมตฺตา** ส่วน **อ อิ อุ** เป็นสระรัสสะ หมายถึง สระเสียงสั้นในภาษาบาลี

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาหัตถพุทธธรรมและการนำอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ไปใช้ สรุปตามประเด็นการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อนี้ดังต่อไปนี้

1. รหัตถพุทธธรรม

ผลการศึกษาพบว่า อักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรที่เป็นพยัญชนะหรือสระในภาษาบาลีในหัวใจ 108 แบบไม่ระบุชื่อหัวใจได้ซ่อนรหัส ความลับที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผย จำแนกได้ 2 ประการ คือ

1.1 รหัสที่เกี่ยวกับพุทธธรรม รหัสพุทธธรรม หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ถูกซ่อนไว้ในอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษา จำแนกได้ 16 ประการ ดังนี้

1.1.1 พระพุทธเจ้า ทั้งพระนามทั่วไป (พุทธ, สมมาสมพุทธ, ทศพล) พระนามที่ระบุเจาะจงพบทั้งพระพุทธเจ้าในอดีต เช่น พระวิปัสสีพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ปัจจุบัน ได้แก่ พระโคตมพุทธเจ้า และพระเจ้าในอนาคต ได้แก่ พระเมตตรัยพุทธเจ้า พุทธคุณที่เป็นพระคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น มหา บุริสลักษณะ พระคุณสมบัติทางธรรมที่พบมากที่สุด คือ พุทธคุณในบทธรรเสริญพุทธคุณหรืออติปิ โส โดยสรุป ได้แก่ พุทธคุณ 3 ประการ คือ พระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ และมี อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เช่น พระเดชานุภาพ ที่โบราณจารย์นำมาสื่อผ่านอักษรย่อ อักษรในภาษาบาลี คำย่อ และคำศัพท์มากที่สุด สะท้อนถึงการให้ความสำคัญแก่พระพุทธเจ้าในฐานะปูชนียบุคคล ผู้ควรแก่การเคารพ บูชาสักการะ

1.1.2 พระรัตนตรัย สิ่งเคารพสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่โบราณจารย์นำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจ เช่น หัวใจพระรัตนตรัย หัวใจไตรสรณคมน์ หัวใจตรัยรัตนคุณ หัวใจยอดพระกัมมัทปัญญาที่เนื้อหากล่าวถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสิ่งเคารพสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

1.1.3 พระธรรมวินัยพบว่า มีทั้งส่วนที่เป็นหลักธรรมและพระวินัย ศีล หรือสิกขาบทของพระภิกษุ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกาที่โบราณจารย์นำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจ ดังนี้

1) หลักธรรม คำสอนต่าง ๆ พบว่าถูกนำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจจำนวนมาก เช่น อัปปมัญญาเมตตา ธาตุ 4 ปรมัตถธรรม 4 อริยสัจ 4 บารมี 10 มงคล สังคหวัตถุ 4 โอวาทปาฏิโมกข์ ทศพลญาณ ปารสฺสูทิสล 4 สัญญา 10 หลักการบริโภคอาหาร พระอริยบุคคล นวโลกุตตรธรรม 9 (มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1) ความกตัญญู ทาน ความอดทน และพรหมวิหาร 4 เป็นต้น

2) หลักวินัย คำสอนส่วนที่เป็นวินัย ศีล สิกขาบท รวมถึงพุทธบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวินัยอื่น ๆ ที่ทรงบัญญัติไว้เป็นข้อวัตรปฏิบัติของชาวพุทธถูกนำมาสื่อผ่านอักษรย่อและ

ชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ ปัจจยปัจจเวกขณะ ปัจจยสันนิสิตศีล ศีล 227 ศีล 10 ศีล 5 คำสวดถอน สี่มา คำสอบถามอันตรายิกธรรม การบรรพชา อุปสมบท และอาบัตินิสัคคียปาจิตติย

1.1.4 พระโพธิสัตว์ อดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ถูกนำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ พญาเต่าทอง (พญาเต่าเรือน) ในปัญญาสชาดก ขันติวาทีดาบสในขันติวาทีชาดก

1.1.5 พุทธสาวกองค์สำคัญที่ถูกนำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ พระศิริมานนท ในศิริมานนทสูตร พระเถระที่เป็นผู้นำในการทำปฐมสังคายนา ได้แก่ พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระอุบาลีที่สื่อผ่านอักษรย่อในหัวใจพระไตรปิฎก และพระโมคคัลลานะที่สื่อผ่านอักษรย่อในหัวใจหาหุง

1.1.6 พระเถระสมัยหลังพุทธกาลที่ถูกนำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ พระอุปัคฺตเถระ ที่สื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจพระอุปัคฺต

1.1.7 นิทานธรรม เรื่องเล่าที่มาจากสุตตันตปิฎกและอรรถกถาที่ถูกนำมาใช้สื่อถึงบุคคล หลักธรรม คติธรรมผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ เรื่อง อสุรินทราหูจับจันทเทพบุตรในจันทิมสูตร เรื่องบุตรเศรษฐีสี่คนที่กลายเป็นเปรต สเสมิราพญาหมักกับเจ้าชายออกตัญญู และมาณพผู้เรียนมนต์วิเศษที่เป็นอดีตชาติของพระจุฬินภกเถระ

1.1.8 สัตว์พิเศษบางชนิดที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อถึงพระพุทธเจ้าในบางมิติผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ พญาราชสีห์หรือพญาคชสีห์ ที่สื่อถึงอำนาจของพระพุทธเจ้า นกการเวก ที่สื่อพระสุรเสียงที่ไพเราะของพระพุทธเจ้า

1.1.9 เหตุการณ์สำคัญในพระพุทธศาสนาที่ถูกนำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ การแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ ทำให้โกณฑัญญพราหมณ์ได้บรรลุธรรมแล้วทูลขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ชัยชนะของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีต่อหุมมาร สัตว์ เทพ และมนุษย์ที่มาผจญพระองค์ด้วยบารมีธรรมในหัวใจพาหุง การเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้าในมหาปรินิพพานสูตร เหตุการณ์ที่พระอุปัคฺตเถระมาช่วยพระเจ้าอโศกมหาราชป้องกันพญามารที่จะมาทำลายพีธีเฉลิมฉลองพระเจดีย์ 84,000 องค์ที่พระองค์ทรงสร้างไว้ทั่วชมพูทวีป เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงรับบาตรศิลา 4 ใบจากท้าวมหาราชทั้ง 4 มาประสานบาตรทั้ง 4 ใบให้เป็นใบเดียวกันแล้วใช้บาตรใบนั้นรับข้าวสัตตูก้อน สัตตผลที่ตปัสสะและภัลลิกะ พ่อค้าสองพี่น้องนำมาถวาย เหตุการณ์ที่พระแม่พระธรรณิออกมาเป็นสักขีพยานการบำเพ็ญพระบารมีของพระโพธิสัตว์อันเป็นที่มาของพระแม่ธรณีบีบมวยผม และเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงเอาชนะพญามารพร้อมไพร่พล ณ โพธิบัลลังก์

1.1.10 ศาสนพิธี ระเบียบปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ถูกลำมาสื่อผ่านอักษรย่อ และชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ คำสมาทานศีล 10 ไตรสรณคมน์

1.1.11 บทนมัสการที่ถูกลำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ นโม ความนอบน้อม นมตถุ (นโม อตถุ) ขอความนอบน้อมจงมี นโม พุทธาย ขอนอบน้อมแด่ พระพุทธเจ้า และ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค เจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง โดยรวมบทนมัสการที่พบจะเป็นบทนมัสการ พระรัตนตรัย

1.1.12 ศาสนวัตถุที่ถูกลำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ สิม่าหรือ เสม่า สัญลักษณ์ที่แสดงถึงเขตหรือบริเวณที่พระสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรมตามพุทธบัญญัติ

1.1.13 คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ถูกลำมาสื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ พระไตรปิฎก ซึ่งพบว่าเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญและเป็นที่มาของอักษรย่อและชื่อหัวใจมากที่สุด คัมภีร์ชั้นอรรถกถาที่พบ ได้แก่ คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ อรรถกถาธรรมบท คัมภีร์ ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ฎีกาที่พบ ได้แก่ คัมภีร์ปริตรฎีกา คัมภีร์ประเภทสัททาวิเสสที่พบ ได้แก่ คัมภีร์ไวยากรณ์ภาษาบาลี เช่น กัจจายนสูตร คัมภีร์อื่น ๆ ได้แก่ คัมภีร์อิติปิโส รัตนมาลา คัมภีร์ รัตนมาลา และคัมภีร์ยอดพระกัณฑ์พระไตรปิฎก

1.1.14 ชื่อพระสูตรที่สื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ กรณียเมตตสูตร หรือเมตตสูตร อาฏานาฏิยสูตร ฌมมจักกัปปวัตตนสูตร จันทิมสูตร ศิริमानนทสูตร มหา ปรินิพพานสูตร และรัตนสูตร

1.1.15 ชื่อพระปริตร ที่สื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ กรณียเมตต ปริตร อาฏานาฏิยปริตร ปุพฺพนิพฺพปริตร และชยปริตร

1.1.16 บทสวดมนต์ที่สื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบมากที่สุด ได้แก่ บท สรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ นอกจากนี้ก็มีบทสวดมงคลจักรวาลใหญ่ นโมการัฏฐ กคากาหรือนะโม 8 บท และบทสัมพุทธะ

1.1.17 หลักภาษาบาลี ที่สื่อผ่านอักษรย่อและชื่อหัวใจที่พบ ได้แก่ สระ 8 ตัว และพยัญชนะในภาษาบาลี 33 ตัว ทั้งพยัญชนะวรรคและพยัญชนะอวรรค

จากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยใช้คำจำกัดความในการวิจัยว่า รหสพุทธธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า อักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรบาลีแบบ ไม่ระบุชื่อในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณฉบับหอสมุดแห่งชาติที่ใช้ศึกษาเป็นสื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ปริยัติ แนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า

ปฏิบัติ และการแสดงผลของการปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ปฏิเวธ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของโบราณจารย์ไทยที่นำเรื่องเหล่านี้มาสื่อผ่านอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรบาลีในหัวใจต่าง ๆ

1.2 รหัสที่ไม่ใช่พุทธธรรม รหัสที่ไม่ใช่พุทธธรรม หมายถึง เรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่ออื่นที่โบราณจารย์นำมาสื่อผ่านอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรภาษาบาลีในหัวใจ 108 แบบไม่ระบุชื่อหัวใจจากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษาที่พบ ได้แก่ คาถาแก๊พิษสุนัข คาถาลดความอ้วนหรือคาถาลดน้ำหนัก คาถาขุนแผนชาตรี แต่เนื้อหาของคาถาเหล่านี้จะสื่อถึงเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ คัมภีร์อิธะเจ คัมภีร์ไสยศาสตร์ไทย แก้วมีค่า 4 ประการ และเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ พระพรหม พระศิวะ และพระวิษณุหรือพระนารายณ์

การนำเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามาผนวกเข้ากับอักษรย่อดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเข้าใจผิดว่า อักษรย่อทั้งหมดเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ที่มุ่งความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เชิงดลบันดาลให้เกิดเรื่องน่าอัศจรรย์ ส่งผลให้พุทธธรรมที่โบราณจารย์มาสื่อผ่านอักษรย่อส่วนใหญ่ถูกปิดบังไว้ให้กลายเป็นสื่อแห่งศรัทธาแทนสื่อแห่งปัญญาไปอย่างน่าเสียดาย

2. การนำอักษรย่อไปใช้

ผลการศึกษาพบลักษณะของการนำอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรภาษาบาลีในคัมภีร์หัวใจ 108 แบบไม่ระบุชื่อไปใช้จำแนกได้ 2 ประการ

2.1 การนำไปใช้ตามคติทางพระพุทธศาสนา

การนำอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรในภาษาบาลีในหัวใจ 108 แบบไม่ระบุชื่อหัวใจจากเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษาไป จำแนกได้ 5 ประการ คือ

2.1.1 ใช้สื่อถึงแหล่งที่มาของอักษรย่อ ชื่อหัวใจและความหมายของแต่ละหัวใจ

2.1.2 ใช้สื่อรหัสพุทธธรรม เรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งพระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย พระธรรมวินัย พระโพธิสัตว์ พุทธสาวก พระเถระสมัยหลังพุทธกาล สัตว์พิเศษบางชนิด นิทานธรรม เหตุการณ์สำคัญ ศาสนพิธี บทนมัสการ ศาสนวัตถุ คัมภีร์ทางศาสนา ชื่อพระสูตร พระปริตร บทสวดมนต์ และอักษรในภาษาบาลี

2.1.3 ใช้เป็นอุบายสำหรับท่องจำเรื่องสำคัญในพระพุทธศาสดังที่กล่าวในข้อที่ผ่านมา เนื่องจากอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรภาษาบาลีในคัมภีร์หัวใจ 108 แบบไม่ระบุชื่อจะมีเพียง 4 อักษร จึงง่าย สะดวกต่อการจดจำและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา

2.1.4 ใช้เป็นอุบายฝึกจิตให้เป็นสมาธิตามหลักของสมถกรรมฐาน

2.1.5 ใช้เป็นอุบายในการเตือนสติไม่ให้ทำความชั่ว ตั้งมั่นอยู่ในความดี

2.2 การนำไปใช้ตามคติความเชื่อนอกพระพุทธศาสนา

การนำอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรบาลีแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ที่ใช้ศึกษาไปใช้ที่ไม่ตรงกับสาระสำคัญของหัวใจพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ จำแนกได้ 2 ประการ ดังนี้

2.2.1 การนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ศรัทธาตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ อย่างหลากหลายทั้งในรูปของคาถา อักษรที่ใช้บรกรรม ลงยันต์ หรือเสกเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคลต่าง ๆ เชื่อว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิดเรื่องอัศจรรย์เหนือธรรมชาติได้ เช่น คงกระพัน แคล้วคลาด จังจัง มหาอุด เมตตามหานิยม ทำให้เกิดโชคลาภ ป้องกันภัย ภูต ผี ปีศาจ ขจัดสิ่งอัปมงคล ถอนคุณไสย์ รักษาและป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บ ป้องกันศัตรูพิษ ทำให้พืชที่ปลูกงอกงาม ได้ผลิตผลสมบูรณ์ เป็นต้น

2.2.2 การนำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น การนำเอาไปใช้เสกเหล้ากินเพื่อให้เกิดคงทนต่ออาวุธ การนำไปใช้ภาวนาให้คนอื่นเกลียดกันหรือแตกแยกกัน ใช้ภาวนาให้เป็นเสน่ห์ทำให้หญิงหลงรัก และใช้ทำร้ายศัตรูหรือคนที่เกลียดให้เสียสติหรือเสียชีวิต

ผลการนำอักษรย่อ คำย่อ คำศัพท์ และอักษรบาลีในคัมภีร์หัวใจ 108 แบบไม่ระบุหัวใจไปใช้ข้างต้นแสดงถึงการนำความเชื่อทางไสยศาสตร์ทั้งที่มุ่งให้เกิดประโยชน์และโทษมาผสมผสานกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนาถูกความเชื่อทางไสยศาสตร์กลืนหายไป จากอักษรที่เป็นสื่อทางปัญญาด้านการเรียนรู้เรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนา กลับกลายเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ ส่งผลให้สื่อทางปัญญาเหล่านั้นกลายมาเป็นสื่อแห่งศรัทธาแทน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษารหัสพุทธธรรมจากอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณ ทะเบียนเลขที่ 490 ของหอสมุดแห่งชาติ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านแหล่งที่มาของอักษรย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 ที่ใช้ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎก นอกจากนั้นมาจากอรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส คัมภีร์ไวยากรณ์ ภาษาบาลี คัมภีร์ อิติปิโส รัตนมาลา หนังสือสวดมนต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว

(2560) เรื่อง การศึกษาอักษรย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธศาสนาที่พบว่า อักษรย่อส่วนใหญ่มีที่มาจากพระไตรปิฎก อรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ นอกจากนี้ อักษรย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ยังมีที่มาจากคัมภีร์นอกพระพุทธ ศาสนาที่พบคือ คัมภีร์ไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเวทมนตร์คาถาที่มุ่งเพื่อให้เกิดอานุภาพศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญ สะท้อนถึง การนำความเชื่ออื่นมาผสมผสานกับเรื่องในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์) (2542) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์จากทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) พบว่า พระสงฆ์ไทยได้นำไสยศาสตร์มาผสมผสานกับพุทธศาสตร์ จนทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิด

ด้านวิธีการย่ออักษรที่พบเป็นอักษรถอดมาจากคาถาหรือมนต์ขนาดยาว เพื่อสะดวกแก่การท่องจำและนำไปใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของอุระคินท์ วิริยะบุรณะ (ม.ป.ป. ง, น. 1) ที่กล่าวถึงหัวใจ 108 ว่าเป็นอักษรที่ย่อมาจากมนต์คาถาที่มีขนาดยาว นำมาเฉพาะอักษรตัวต้นหรืออักษรที่เห็นว่าสำคัญ เพื่อสะดวกในการเสกเป่าหรือบริกรรม และลงยันต์ ซึ่งพบวิธีการย่ออักษรที่ตรงตามข้อกำหนดของการย่ออักษรในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะ 3 วิธี คือ การย่ออักษรตัวแรกของศัพท์ การย่ออักษรตัวสุดท้ายของศัพท์ และการใช้วิธีการย่อ 2 วิธีข้างต้นผสมกัน นอกจากนี้ยังพบวิธีการย่ออักษรที่ไม่ตรงตามวิธีการย่ออักษรในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะหลายวิธี เช่น การย่ออักษรทุกตัว คำย่อ คำศัพท์ อักษรภาษาบาลีที่ไม่ใช่อักษรย่อ รวมถึงการใช้อักษรผสมผสานกันระหว่างอักษรย่อกับอักษรในภาษาบาลี เป็นต้น สะท้อนถึงรูปแบบการย่ออักษรและการใช้อักษรที่หลากหลายกว่าวิธีการย่ออักษรในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะ สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2560) เรื่อง การศึกษาอักษรย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธ ศาสนาที่พบว่า วิธีการย่อและการใช้อักษรย่ออย่างหลากหลายมีทั้งที่ สอดคล้องและแตกต่างกับวิธีการย่อและการใช้อักษรย่อในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะที่ใช้เป็นคู่มือการศึกษาเช่นกัน

ด้านรหัสพุทธธรรมจากอักษรย่อที่พบว่า อักษรย่อส่วนใหญ่สื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย หลักคำสอน พุทธสาวก คัมภีร์ทางศาสนา ศาสนพิธี ศาสนาวัตถุ สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2560) เรื่อง การศึกษาอักษรย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธศาสนาที่พบว่า อักษรย่อในคัมภีร์ 108 ที่ศึกษาสื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างหลากหลายเช่นกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2552) เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยที่พบว่า ยันต์ไทยส่วนใหญ่เป็นองค์รวมของสัญลักษณ์ทาง

พุทธศาสนาโดยเฉพาะอักขระย่นต์ที่สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูป เช่น พระพุทธรูป พระรัตนตรัย และหลักธรรม เป็นต้น

ด้านการนำอักขระย่อไปใช้ที่พบ 2 ลักษณะ คือ (1) การนำไปใช้ตามคติทางพระพุทธรูปที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของงานวิจัยเรื่องนี้คือ การนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ถ่ายทอดเรื่องสำคัญทางพระพุทธรูป เช่น พระพุทธรูป พระรัตนตรัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิชญพล สุวณฺณรูป (รูปทอง) (2555) เรื่อง ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์เทียนล้านนา: กรณีศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปางที่พบว่า พุทธธรรมในยันต์เทียนล้านนาคือสื่อผ่านอักขระย่อในฐานะอุบายวิธีในการเผยแผ่ธรรม เช่น พุ ส นิ ม ที่สื่อถึงอริยสัจสี่คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การนำอักขระย่อไปใช้เป็นอุบายฝึกจิต โดยใช้คำภาวนาให้จิตเป็นสมาธิ สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2560) เรื่อง การศึกษาอักขระย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธรูปที่พบว่า โบราณจารย์ได้นำอักขระย่อไปใช้เป็นคำภาวนา ฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ ตั้งมั่นอยู่ในความดี ไม่กล้าทำความชั่ว สอดคล้องกับแก่นของคำสอนในพระพุทธรูปที่เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์สรุปได้ 3 ประการ คือ การไม่ทำความชั่วทุกประการ การทำความดีให้สมบูรณ์ และการพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส (พระไตรปิฎกภาษาไทย, 10/90/50) นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำไปใช้ตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่ถือว่าเป็นลักษณะเด่นของอักขระย่อในปัจจุบันที่มุ่งให้เกิดอานุภาพศักดิ์สิทธิ์ที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ด้านต่าง ๆ แก่ผู้ศรัทธา เช่น ป้องกันภัย เกิดโชคลาภ รักษาป้องกันโรค และมีบางส่วนที่นำไปใช้ในทางเสียหายตามลักษณะของมนต์ดำ เช่น ใช้ภาวนาให้ศัตรูพบกับความพินาศ ทำให้หญิงหลงรัก สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2560) การการศึกษาอักขระย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธรูปที่พบว่า มีการนำอักขระย่อไปใช้เป็นเวทมนต์คาถาทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความวิบัติ ไปใช้แบบผิดศีลธรรม เช่น ทำเสน่ห์ให้หญิงหลงรัก ใช้เสกเหล้ากินเพื่อให้ร่างกายคงทนต่ออาวุธ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษารหัสพุทธธรรมจากอักขระย่อแบบไม่ระบุชื่อหัวใจในคัมภีร์หัวใจ 108 จากเอกสารโบราณ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์อักขระย่อที่ปรากฏในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง เช่น ผ้ายันต์ ซึ่งพบว่า มีอักขระย่อจำนวนมากและหลากหลายไปตามเกจิอาจารย์แต่ละท่านหรือแต่ละสำนัก

2. ศึกษาเปรียบเทียบอักษรย่อในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เขียนหรือจารึกด้วยอักษรธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ได้สาระสำคัญเกี่ยวกับอักษรย่อโดยเฉพาะอักษรย่อที่มาจากเรื่องในพระพุทธศาสนา

3. ศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนจากอักษรย่อที่ปรากฏในยันต์ไทยหรือเครื่องรางของขลังที่พบว่าเชื่อมโยงกับสังคมในหลายมิติ

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2529). *จารึกในประเทศไทย เล่ม 5*. กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ.

ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2552). *ศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย*.

สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

_____. (2560). *การศึกษาวิเคราะห์อักษรย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธศาสนา*.

สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

พระพิชญ์พล สุวณฺณรูป (รูปทอง). (2555). *ศึกษาหลักพุทธธรรมและคุณค่าที่ปรากฏในยันต์*

เทียนล้านนา: กรณีศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์พุทธ

ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสิริรัตนปัญญา มหาเถระ. (ม.ป.ป.). *วชิรสารตถสงคหํ ปกรณ์*. แยม ประพัฒน์ทอง ผู้แปล.

ม.ป.ท.

พระพุทธโฆสาจารย์. (2523). *ธัมมปฏฐกถาย ทูติโย ภาโค* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประเสริฐ ชุตินฺธโร (สุนทรวัฒน์). (2542). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องไสยศาสตร์กับ*

พุทธศาสตร์ตามทรรศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). วิทยานิพนธ์พุทธศาส

มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2514-2515). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุระคินท์ วิริยะบุรณะ. (ม.ป.ป., ง). *คัมภีร์หัวใจ 108 ฉบับพิสดาร*. กรุงเทพมหานคร:

สำนักงานลูกส. ธรรมภักดี.

